

- *Вид власності* характеризується конкретним способом привласнення благ та методами господарювання.

Володіння, розпорядження, користування

- Володіння характеризує необмежену в часі належність об'єкта власності певному суб'єкту, фактичне панування суб'єкта над об'єктом власності.
- Розпорядження – здійснюване власником або делеговане ним іншим економічним суб'єктам право прийняття планових і управлінських рішень з приводу функціонування і реалізації об'єкта власності.
- Користування (використання) – процес виробничого застосування і споживання корисних властивостей об'єкта власності, а також створених за його допомогою благ

Повний “пучок” прав власності (за А.Оноре)

1. Право володіння
2. Право користування
3. Право управління
4. Право на дохід
5. Право суверена (право на „капітальну вартість”)
6. Право на безпеку
7. Право на передачу благ у спадщину
8. Право на безстроковість володіння благом
9. Заборона шкідливого використання
10. Право на відповідальність у вигляді стягнення
11. Право на залишковий характер

ЛІТЕРАТУРА

1. Геєць В. Ліберально-демократичні засади: курс на модернізацію України / Геєць В. // Економіка України. – № 3. – 2010. – С. 4–20.
2. Олейник А.Н. Институциональная экономика / А.Н. Олейник. – М. : Инфра-М, 2000. – 416 с.
3. Работяжев Н. Социально-политические факторы формирования инвестиционного имиджа России / Н. Работяжев // Мировая экономика и международные отношения. – 2011. – № 3. – С. 57–66.
4. Реформи в Україні: ідеї та заходи / під ред. Януша Ширмера і Девіда Снелбекера. – К. : Альтерпрес, 2000. – 220 с.
5. Статистичний щорічник України за 2009 рік [Електронний ресурс] / Держкомстат України. – К : Консультант, 2010. – 566 с. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 8. Weber M. Wirtschaft und Gesellschaft. Mohr Siebeck, 1980.

О.М. Головченко,

*доктор економічних наук, професор,
Міжнародний гуманітарний університет,
м. Одеса, Україна*

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Сьогодні проблеми економічного розвитку регіонів України є визначальними для економічного зростання та соціальної стабільності у державі. Для оцінки рівня економічного розвитку регіону застосовують безліч методик.

Визначальними серед них є: моніторинг основних соціально-економічних показників, співставлення їх з граничними значеннями, що мають бути не менші (не більші) за середньосвітові; методи експертної оцінки; метод аналізу і обробки сценаріїв; методи оптимізації; теоретико-ігрові методи; методи багатовимірної статистичної аналізу; методи теорії штучних нейронних мереж; методи теорії нечітких множин.

Для вибору основних факторів з метою моделювання системи оцінки загроз економічному розвитку регіону (та на базі розв'язання моделі – для прийняття превентивних рішень), які більш, ніж на 90 % формують економічний розвиток регіону (в стратегічній, а не поточній перспективі) слід виходити з логічної факторної схеми розвитку макроекономічної системи, яка сьогодні є загальноприйнятою в науковій та академічній літературі [2; 3]. Це означає, що основними (фундаментальними, первісними) факторами є: зміна чисельності населення, науково-технічний прогрес (інноваційна діяльність) та стан фінансового та іпотечного ринку. Всі інші фактори або мають значно меншу вагу, або є похідними від зазначених вище факторів, чи визначаються ними. Це і показало опитування кваліфікованих експертів. Таким чином, принципіальна факторна модель економічних ризиків регіону в її найпростішому (прикладному) варіанті може мати, наприклад, такий вигляд:

$$M = f (Ч, I, P, E, K) \quad (1)$$

де: М – стан економічної безпеки регіону; Ч – соціально-демографічний стан; І – інноваційна активність; Р – стан фінансового та іпотечного ринку регіону; Е – ефективність економіки регіону; К – корумпованість економічних взаємовідносин.

Зрозуміло, що модель подолання економічних загроз розвитку регіону можна побудувати більш багатофакторною, а відтак – більш точною, але менш прикладною та більш суб'єктивною, бо збільшення кількості факторів практично означає, що структура багатофакторної системи в більшій мірі залежить від суб'єктивної думки експерта. Крім того, дуже важливим, але й надзвичайно складним завданням, є визначення взаємного впливу факторів, що входять до багатофакторної моделі подолання економічних загроз розвитку регіону. На основі аналізу та обробки даних експертного опитування керівних кадрів регіональних органів державної влади та місцевого самоврядування, а також використовуючи результати наукових досліджень зарубіжних та вітчизняних вчених, принципіальна факторна модель економічної безпеки регіону має врахувати вагу основних факторів (Ч, І, Р, Е, К) та має такий вигляд:

$$M = 0,2 Ч + 0,3 I + 0,1 P + 0,3E + 0,1K \quad (2)$$

В зазначеній вище принципіальній факторній моделі важливе значення має визначення взаємного впливу факторів на інтегральний результат розв'язання моделі. Коефіцієнти, які введені в модель, враховують цей взаємний вплив. Слід, однак, зазначити, що показники, які формують модель подолання економічних загроз розвитку регіону, мають різні одиниці виміру, що ставить завдання вирішення проблеми різної розмірності цих показників. Проблема вирішена за рахунок використання положень теорії нечітких множин, проведення експертного опитування, застосування бальної системи оцінки, рядів інтервальних даних та положень теорії ймовірності. Відповідно до бальної системи оцінки за прийнятою шкалою виміру значень показників вони можуть приймати значення від 0 до 33,3 балів. Це дає змогу вирішити проблему розмірності різних показників та врахувати вагу кожного критерію в загальній оцінці того, чи іншого фактору. Крім того, це дає можливість встановити загальний критерій оцінки економічних загроз розвитку регіону, який може знаходитись в межах, наприклад, від 70 до 100 балів (відмінно), від 50 до 69 балів – задовільно, від 0 до 49 балів – незадовільно.

Для аналізу і відбору показників, за допомогою яких можна було б оцінити економічні загрози розвитку регіону, проведено опитування методом експертного інтерв'ю [1].

Слід зазначити, що спрощення моделі за рахунок вибору 3-х найбільш вагомих показників із 10-ти не приводить до адекватного зменшення точності моделі. Справа в тому, що певний взаємозв'язок між показниками та їх взаємний вплив, виміряти який надзвичайно складно, дає можливість вибрати такі показники, які по суті є визначальними (генеруючими) для більшості інших показників.

При дослідженні впливу соціально-демографічного фактору більшість респондентів віддала перевагу показникам зміни чисельності населення, середньої заробітної плати та показнику зміни рівня безробіття (середні зважені коефіцієнти по цим показникам склали відповідно: 0,27; 0,18; 0,21). У межах фактору інноваційної активності, що впливає на економічну безпеку регіону респондентами вибрані, як основні, наступні показники: показник зміни питомої ваги інноваційно-активних підприємств в загальній кількості підприємств регіону з коефіцієнтом вагомості 0,25; показник зміни питомої ваги інноваційної продукції в загальному обсязі продукції, випущеної в регіоні з коефіцієнтом вагомості 0,22; показник зміни кількості отриманих заявок на видачу охоронних документів (винаходів, корисних моделей, промислових зразків) з коефіцієнтом вагомості 0,15.

Для розрахунку ризиків економічної безпеки регіону за фактором «Стан фінансового та іпотечного ринку» вибрані наступні показники: показник зміни обсягу наданих споживчих кредитів з

коефіцієнтом вагомості 0,26; показник зміни обсягу наданих іпотечних кредитів з коефіцієнтом вагомості 0,19; показник зміни середньої житлової площі в розрахунку на 1 жителя регіону 0,12.

Для розрахунку загрози економічному розвитку регіону за фактором «Економічна ефективність» вибрані наступні показники: показник зміни ВВП на душу населення регіону з коефіцієнтом вагомості 0,27; показник зміни збитків від звичайної діяльності підприємств - 0,24; показник зміни рентабельності операційної діяльності підприємств -0,12.

На думку експертів найбільш вагомими показниками, які характеризують рівень корумпованості економічних взаємовідносин, є наступні: кількість виявлених організованих угруповань і злочинних організацій з корумпованими зв'язками зі коефіцієнтом вагомості 0,28; кількість виявлених злочинів у сфері службової діяльності з коефіцієнтом вагомості 0,21; кількість фактів хабарництва з коефіцієнтом вагомості 0,21.

Ці показники в повній мірі можуть характеризувати об'єктивний рівень корумпованості економічних зв'язків на регіональному рівні. Таким чином, використання запропонованих вище факторів та показників при побудові моделі оцінки економічної безпеки регіону забезпечує як відносно простоту моделі, так і врахування основних ризиків, які впливають на економічну безпеку регіону. Може виникнути законне питання, чому в перелік небезпек загроз економічному розвитку регіону не включені тіньова і неформальна економіка. Безумовно, тіньова та неформальна економіка суттєво впливає на економічний розвиток регіону. Проте, методологія дослідження, що проводиться, така, що тіньова і неформальна економіка не може бути включені в предмет дослідження через відсутність чітких статистичних характеристик даних явищ.

Враховуючи особливості побудови моделі та необхідність врахування думок експертів щодо різного рівня значущості показників, які характеризують рівень факторів, що формують економічну безпеку регіону, доцільно використати єдиний методологічний підхід, за яким: першому показнику (за ранжиром, визначеним на основі думок експертів) може бути присвоєна оцінка від 0 до 50 балів в залежності від значення цього показника; другому показнику – відповідно від 0 до 30 балів; третьому показнику – відповідно від 0 до 20 балів.

При цьому максимальна кількість балів, які можуть бути присвоєні тому чи іншому фактору в залежності від його вагомості має коливатися в межах: по фактору соціально-демографічному – від 0 до 20 балів; по фактору «інноваційна активність» – від 0 до 30 балів; по фактору «Стан фінансового та іпотечного ринку» – від 0 до 20 балів; по фактору «Ефективність економіки» – від 0 до 30 балів; по фактору «Корумпованість взаємовідносин в економічній сфері» – від 0 до 10 балів. На основі вищевикладеного загальна (інтегральна) оцінка економічного розвитку регіону в балах буде коливатися в межах від 0 до 100 балів і переводитися в лексичну (логічну) оцінку відповідно до градації оцінок, які наведені у таблиці.

Таблиця 1. Шкала лексичної оцінки економічних загроз розвитку регіону

Кількість балів	Лексична оцінка
0 – 19	Небезпечний стан
20 – 39	Незадовільний стан
40 – 59	Задовільний стан
60 -79	Добрий стан
80 – 100	Відмінний стан

Запропоновані підходи до оцінки рівня економічного розвитку регіону досить прості, базуються на доступних показниках і дозволяють забезпечити порівнянність рівня економічного розвитку по всіх регіонах України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державне управління: плани і проекти економічного розвитку : [монографія] ; [Текст] / [О. С. Власюк, Т. В. Дерюгіна, І. В. Запатріна та ін.]; [за заг. ред. О. Ю. Кучеренка, І. В. Запатріної]. – К. : ВІП, 2006. – 624 с.
2. Захарченко В. И., Петренко П. С. Анализ показателей развития регионов Украины [Текст] / В. И. Захарченко, П. С. Петренко // Механізм регулювання економіки. – 2009. – № 2. – С. 197–200.
3. Керецман В. Ю. Регіональний моніторинг як інформаційно-аналітична база державного регулювання розвитку регіонів [Текст] / В. Ю. Керецман // Статистика України. – 2004. – №4. – С. 23–26.